

УДК 657.372.12

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИТРАТИ І ДОХОДИ
ВІД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гудзь Н.В., к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

Рассмотрены проблемы отражения на счетах бухгалтерского учета и в финансовой отчетности издержек и доходов инвестиционной и финансовой деятельности

Ключевые слова: *издержки, доходы, финансовая деятельность, инвестиционная деятельность.*

The problems of reflection on a straight accounts buhgalterskogo accounting and financial reporting costs and income investing and financing activities.

Key words: *costs, revenues, financial activities, investment activities.*

Постановка проблеми. Підприємства з метою максимально можливого використання фінансових ресурсів й отримання прибутків займаються не лише операційною, а й іншими видами діяльності. Інша звичайна діяльність охоплює фінансову та інвестиційну діяльність підприємства.

При визначенні сутності інвестиційної діяльності необхідно встановити її межі, відмежувавши від поточної виробничо-комерційної (операційної) чи фінансової діяльності уже діючого підприємства. Цього вимагає, насамперед, особлива система фінансування інвестиційної діяльності. Якщо затрати на здійснення операційної діяльності покриваються за рахунок виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), інших операційних та позареалізаційних доходів, джерелом для покриття інвестиційних затрат мають бути інвестиційні ресурси. До них належать спеціально виділені бюджетні кошти, внески засновників, інвесторів, чистий прибуток підприємства, що реінвестується і діяльність, а також позичковий і залучений капітал, наданий позикодавцям на поворотній основі.

На практиці не завжди дотримуються важливого принципу розмежування сфери інвестиційної та поточної діяльності. Не враховано цей принцип і в деяких положеннях діючого законодавства України.

Зауважимо, що у Плані рахунків бухгалтерського обліку немає чіткості щодо обліку доходів і витрат з метою їх розмежування між операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемами відображення в обліку операцій, пов'язаних із фінансовою та інвестиційною діяльністю займалися такі вітчизняні вчені як О.О. Гончаренко, З.В., Задорожний, Засадний Б.А., Я.Д. Крупка, О.Р.

Охрамович, Л. Сук та інші.

Проте, не зважаючи на пропозиції вчених щодо дотримання в обліку принципу розмежування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, вони не враховані ні в діючому Плану рахунків бухгалтерського обліку, ні у формах фінансової звітності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити проблеми відображення в обліку витрат і доходів інвестиційної та фінансової діяльності на рахунках бухгалтерського обліку та формах фінансової звітності і розробити пропозиції щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних принципів обліку є принцип відповідності витрат і доходів. Якщо відносно витрат і доходів операційної діяльності він діє, то витрати і доходи фінансової та інвестиційної діяльності в обліку не розмежовують. Проблема полягає в тому, що операції цих видів діяльності взаємопов'язані, взаємопереплітаються, тому їх і важко відокремити. Неоднозначним є саме трактування в стандартах бухгалтерського обліку фінансової та інвестиційної діяльності.

Під фінансовою діяльністю відповідно до П(С)БО 4 розуміють таку діяльність, яка пов'язана зі змінами розміру і складу власного та позичкового капіталу підприємства [4].

До фінансових витрат відносять витрати за відсотками та інші витрати підприємства, пов'язанні із залученням позикового капіталу: відсотки за кредитами, облігаціями, амортизація дисконту за випущеними облігаціями, витрати на фінансову оренду тощо.

Облік фінансових витрат ведуть на рахунку 95 «Фінансові витрати» в розрізі субрахунків: 951 «Відсотки за кредит»; 952 «Інші фінансові витрати». За дебетом рахунку 95 відображають суму визнаних фінансових витрат за звітний період. Виходячи з методу нарахування, відсотки відносять до витрат того звітного періоду, за який вони нараховані, а не того, коли будуть сплачені грошові кошти.

Облік витрат, пов'язаних з нарахуванням та сплатою відсотків, процентів тощо за користування кредитами банків, ведуть на субрахунку 951 «Відсотки за кредит». Отже, характеристика субрахунку дає підстави вважати, що його застосовують для узагальнення інформації про всі фінансові витрати, пов'язані із залученням кредитів банків, а не лише відсотків за кредит. На наш погляд, доцільною була б зміна назви субрахунку на «Витрати за кредитами банків».

До фінансових доходів відносять доходи, одержані від фінансових інвестицій (крім доходів, які відображають за методом участі в капіталі), дивіденди, відсотки, амортизація дисконту за інвестиціями в боргові цінні папери.

Підприємство, яке здійснює фінансові інвестиції в статутний капітал інших суб'єктів господарювання, має право на отримання дивідендів, які є

фінансовими доходами інвестора. Облік доходів, які виникають у ході фінансової діяльності підприємства, зокрема дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансової діяльності ведуть на пасивному рахунку 73 «Інші фінансові доходи» у розрізі відповідних субрахунків.

У кінці звітної періоду результат від фінансових операцій визначають на субрахунку 792 «Результат фінансових операцій». У дебет цього субрахунку списують витрати, які відображають на рахунку 96 «Втрати від участі в капіталі», а в кредит – доходи, які відображають на рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі». Така ж логіка при відображенні витрат і доходів спостерігається при відображенні витрат і доходів і у Звіті про фінансові результати. Таке трактування фінансової діяльності не є правомірним. Вважаємо, що рахунок 96 «Втрати від участі в капіталі» і 72 «Дохід від участі в капіталі» все ж таки призначені для відображення операцій, пов'язаних з інвестиційною діяльністю. Такої думки дотримується Крупка Я.Д., Бровко О.Т., С.М Головатюк [1]. Щоб довести це доцільно розкрити суть самого поняття інвестиційна діяльність.

Дослідники, які працювали в цьому напрямку стверджують, що інвестиційна діяльність виникає на підставі факту вкладення капіталу і здійснення інвестором правових дій щодо розпорядження чи управління матеріальними, іншими цінностями чи об'єктами інвестування [2, с. 6].

Інвестиційна діяльність, за визначенням П(С)БО 4, включає придбання, реалізацію необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою часткою еквівалентів грошових коштів (!). До таких еквівалентів у стандарті зараховують короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості. У цих визначеннях маємо невідповідність, еквіваленти грошових коштів названо фінансовими інвестиціями, в той час як до інвестиційної діяльності вони не входять. Інвестиції, які визнані еквівалентами грошових коштів, відображають на балансі не стільки для отримання інвестиційного доходу або контролю за діяльністю компанії – об'єкту інвестицій, скільки для забезпечення виконання короткострокових зобов'язань.

Головна відмінність між інвестиційними і фінансовими потоками в тому, що інвестиційні потоки завжди пов'язані з вкладенням капіталу, вже накопиченого в минулій діяльності.

Інвестиції – це грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, а також капітальні вкладення в розвиток виробництва і невиробничої сфери.

Інвестиції класифікують за окремими ознаками. За об'єктами вкладень їх поділяють на: фінансові, капітальні та реінвестиції.

Фінансові інвестиції пов'язані з вкладенням коштів та інших активів у цінні папери суб'єктів господарської діяльності з метою отримання у

майбутньому прибутку, обміну вільних грошових коштів на високоліквідні цінні папери, які приносять дивіденди, встановлення контролю над підприємством-емітентом у випадку придбання контрольного пакета.

Згідно з П(С)БО-2 (п.4) фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [4]. Тобто, фінансові інвестиції – це об'єкти інвестиційної, а не фінансової діяльності.

Для визначення ролі та значення інвестиційної діяльності підприємства необхідно окреслити її рамки серед інших видів звичайної діяльності з врахуванням відповідних фаз реалізації конкретних інвестиційних проектів і напрямів (об'єктів) здійснення інвестицій. Зв'язок між трьома складовими звичайної діяльності вбачається в цілях і мотиваціях усіх видів діяльності, які коротко можна виразити як вкладення ресурсів для одержання очікуваної економічної вигоди.

У ході інвестиційної діяльності підприємство несе певні витрати та отримує відповідні доходи. Вважаємо, що для обліку витрат, пов'язаних з інвестиційною діяльністю призначений не, як загальноприйнято, рахунок 97 "Інші витрати, а рахунок 96. Тому вважаємо, що логічним було б назвати рахунок 96 «Витрати інвестиційної діяльності», до якого відкрити субрахунки (рис.1):

- 961 «Втрати від участі в капіталі» (9611 "Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства"; 9612 "Втрати від спільної діяльності"; 9613 "Втрати від інвестицій в дочірні підприємства");
- 962 «Собівартість реалізованих фінансових інвестицій» – для відображення балансової вартості реалізованих фінансових інвестицій (на дату їх реалізації) та інших витрат, пов'язаних з їх реалізацією;
- 963 «Інші витрати інвестиційної діяльності» – для відображення витрат від не операційних курсових різниць, що виникають при здійсненні інвестиційної діяльності, сум уцінки фінансових інвестицій і т.п.

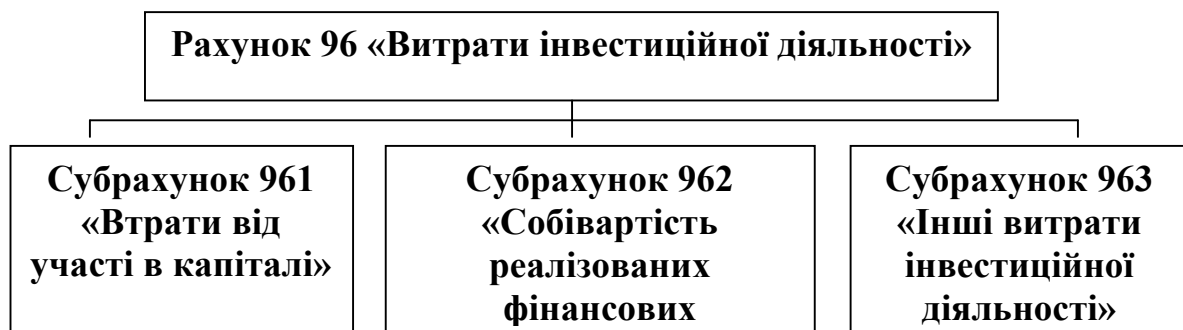
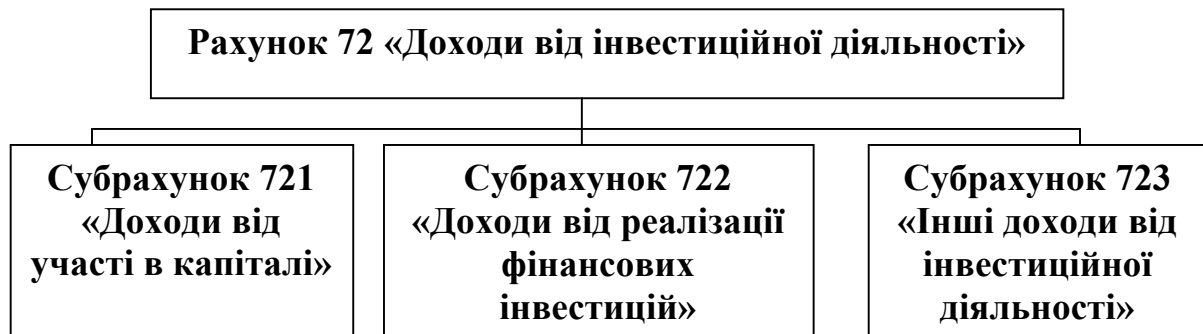

Рис. 1. Рахунки для обліку витрат інвестиційної діяльності

За аналогією з витратами, пов'язаними з інвестиційною діяльністю, дані щодо доходів від інвестиційної діяльності слід формувати на рахунку

72 «Доходи від інвестиційної діяльності», до якого відкривати субрахунки:
721 «Доходи від участі в капіталі» (7211 «Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства», 7212 «Дохід від спільної діяльності», 7213 «Дохід від інвестицій в дочірні підприємства»);
722 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій»;
723 «Інші доходи від інвестиційної діяльності» (рис. 2).

Рис. 2. Рахунки для обліку доходів від інвестиційної діяльності

Рахунок 97 «Інші витрати» та рахунок 74 «Інші доходи» містять інформацію про витрати і доходи як інвестиційної, так і фінансової діяльності. Крупка Я.Д. у свій час [3, с. 256], враховуючи те, що на рахунку 74 обліковувалися доходи, пов'язані виключно з інвестиційною діяльністю, пропонував назвати рахунок 74 «Доходи інвестиційної діяльності», а субрахунок 746 «Інші доходи від інвестиційної діяльності». Тепер же ж фактично безпосередньо з інвестиційною діяльністю пов'язаний лише субрахунок 741 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій».

Вважаємо, що для обліку витрат інвестиційної діяльності слід використовувати рахунок 96, доходів – 72, відповідно витрат фінансової діяльності – рахунок – 95, доходів – 73. У свою чергу рахунки 97 і 74 були б призначені для обліку відповідно інших витрат і доходів звичайної діяльності. Відповідні зміни необхідно врахувати і при формуванні фінансових результатів на рахунку 79. Пропонуємо залишити субрахунок 792 «Результат фінансових операцій» і на ньому відповідно передбачити два субрахунки:

792/1 «Результат від фінансової діяльності»;

792/2 «Результат інвестиційної діяльності».

А на субрахунку 793 визначати результат від іншої звичайної діяльності.

У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що інші витрати й доходи звичайної діяльності доцільно поділити на:

1. Витрати і доходи інвестиційної діяльності.
2. Витрати й доходи фінансової діяльності.

Такого поділу у Звіті про фінансові результати немає. Поділ фінансово-господарської діяльності підприємства на види характерний для Звіту про рух грошових коштів, в якому виділяють рух грошових коштів від:

1. Операційної діяльності.
2. Інвестиційної діяльності.
3. Фінансової діяльності.
4. Надзвичайних подій.

У Звіті про фінансові результати ж визначають лише фінансовий результат від операційної діяльності та фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування. Вважаємо, що для забезпечення більшої інформативності Звіту про фінансові результати, він повинен містити окремі показники щодо формування фінансових результатів за всіма видами звичайної діяльності, оскільки користувачам інформації потрібно бачити у Звіті не лише загальний результат від звичайної діяльності, а й фінансовий результат від кожного виду цієї діяльності.

Відповідно у Примітках до фінансової звітності в таблиці V „Доходи і витрати” потрібно зазначити всі доходи і витрати відносно зміненого звіту про фінансові результати та реформованого плану рахунків.

Зауважимо також, що введення П(С)БО 27 призвело до того, що реалізація необоротних активів тепер розглядається, як операції, пов'язані з операційною діяльністю. Проте у Звіті про рух грошових коштів у 2 розділі, де відображають рух грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності поки що залишається стаття «Реалізація необоротних активів». Якщо практика П(С)БО 27 залишиться, то доцільно внести корективи і вивести цю статтю із розділу 2 звітної форми №3 в розділ 1. Рух грошових коштів від операційної діяльності.

Висновки.

1. Важливим є фінансовому обліку дотримання принципу відповідності витрат і доходів. Тому вважаємо, що логічним було б виділення окремих рахунків для обліку витрат і доходів інвестиційної та фінансової діяльності: 95 «Фінансові витрати», 96 Витрати інвестиційної діяльності», 72 «Доходи від інвестиційної діяльності», 73 «Фінансові доходи».

2. Доцільно також окремо визначати на відповідних субрахунках до рахунку 79 фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності. Відповідно таке ж подання інформації доцільно передбачити у Звіті про фінансові результати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровко О.Т., Головатюк С.М. Деякі недоліки бухгалтерського обліку фінансових результатів та шляхи їх удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/11._NPRT_2007/.../22337.doc.htm
2. Засадний Б.А. Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств: автореферат. – Львів, 2004. – с.
3. Крупка Я.Д. Облік інвестицій: монографія / Я.Д. Крупка. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 302 с.
4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readbooks.com/book/5/184.html>.

Гудзь Н.В. Відображення в обліку інформації про витрати і доходи від інвестиційної та фінансової діяльності // Збірник наукових праць Черкаського технологічного університету/ Серія: Економічні науки. Частина 3. – Випуск 27 – 2011. – С. 84–88.